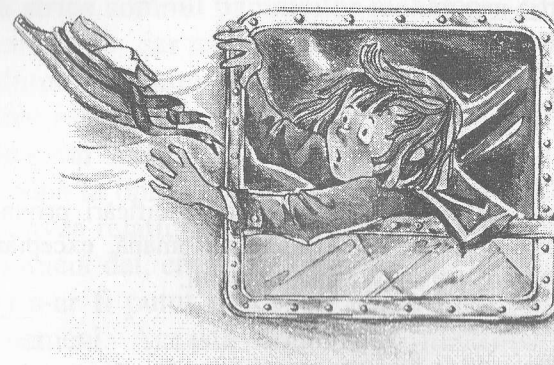

ION LUCA CARAGIALE

**MOMENTE ȘI SCHITE,
NUVELE ȘI TEATRU**

Editura ASTRO

Cuprins

I. MOMENTE ȘI SCHIȚE

Jertfe patriotice	3
Moftangii	8
Un pedagog de școală nouă	13
Telegrame	26
C.F.R.	34
Urgent... ..	40
High-life	46
Five o'clock	52
Bubico... ..	58
D-I Goe	65
Bacalaureat	72
Căldură mare	7
Lanțul slăbiciunilor	83
Vizită	89

II. NUVELE

O făclie de Paște	95
La hanul lui Mânjoală	114
Două loturi	125
În vreme de război	145

III. TEATRU

O scrisoare pierdută	167
O noapte furtunoasă	269
Conul Leonida față cu reacțiunea	326

Editura ASTRO

Str. Iacob Negruzzi, nr. 37A,
Sector 1, București
Tel./Fax: 021 223 04 51

Comenzi la:

www.cartea-mea.ro

www.cartescolara.ro

www.depozit-de-carti.ro

Nota editorului: Au fost operate modificări privind normele ortografice aprobate de Academia Română, exceptând: nici o, nici un, vre o, vre un, vre una, vre unul.

ISBN 978-973-85546-6-5

Tipografia **SHIK & ȘTEFAN SRL**
Str. N. Drăgan nr.10, sector 5, București

I. MOMENTE ȘI SCHIȚE

Jertfe patriotice

În sfârșit... Mai erau câteva ceasuri până în dimineața de 11 februarie, când trebuia să se dea lovitura. În cazarma lor din Dealul Spirii, tunarii îmbrăcau tunurile în pai pentru ca, despre ziuă, să poată merge în dosul palatului spre a proteja operația conspiratorilor, fără să tulbure liniștea nopții și să strice somnul pacinicilor mahalagii. Militarii își făceau datoria... da; dar nici civilii nu rămâneau mai prejos.

Era ultima întrunire a secțiunilor conspirației. Ca să înțeleagă mai bine cititorul, trebuie să spun că vasta urzeală se compunea din secțiuni cu un număr restrâns de membri, de la zece până la optsprezece inși. Unul din aceștia, fără să știe ceilalți, avea relațiuni cu un altul din o altă secțiune; așa că, la un moment dat, chiar dacă s-ar fi prins una din acestea lucrând, nu s-ar fi putut descoperi nimic mai mult decât o mână de oameni. Această organizație mazziniană fusese combinată de răposatul C.A. Rosetti, după reminiscențele-i clasice.

În seara aceea, într-una din secțiuni, compusă în jumătate din câțiva tineri entuziaști și din vreo trei negustori, prezidentul, un liberal fanatic, care mâncase la 48 jimbla exilului în formă de tainuri turcești, la Brussa, ținu o scurtă cuvântare, cam așa:

– Fraților! Vremea vorbelor a trecut; acum are să sune la sfârșit ceasul faptelor. Trebuie să avem curaj; momentul cel mare se apropie. Până să nu crape de ziuă, poate că vom fi chemați să facem cea mai mare jertfă pe care are dreptul patria s-o ceară de la un om. Să fim gata la tot! Să nu ne dăm înapoi de la nimic pentru a ne împlini datoria de patrioți!

Când prezidentul a terminat solemnă lui cuvântare, tinerii carbonari, scrâșnind din dinți, au ridicat pumnii încheștați în sus, în semn de aplauze și de aclamațiuni, știut fiindcă, într-o conspirațiune, zgomotul este interzis. În timpul însă când vorbea prezidentul, unul dintre negustori se căuta cu multă stăruință în fundul buzunarului de la nădragi. Îndată ce cuvântarea fu isprăvită, negustorul se sculă în picioare, scoțând din buzunar un pungoci unsuros, destul de greu, plin cu mărunțiș. Apoi, mergând hotărât la masa prezidentului, trânti zgomotos, între sfeșnice, pungociul, și zise:

– Dacă a venit vremea pe jertfă, apoi cât m-ajunge partea, nu mă dau în lături!

Zicând acestea, isnaful începe să dezlege baierile pungociului. Prezidentul și toți tinerii entuziaști au un moment de dezgust în fața acestui act. Unul din ei, cel mai înflăcărat, nu se poate opri a zice cu indignare: „Mitocanul, tot mitocan!” Dar cum sunt toți foarte liniștiți, înfățișarea pungociului durdului le răstoarnă cu desăvârșire mișcarea întâia. Încrușișându-și unii între alții niște priviri fulgerătoare și uitând că se află într-o cavernă de conspirație, încep să pleoscăiască din palme, strigând toți:

– Ura! bravo patriot! să trăiască nenea Niță!

Și palmele tinichelelor se pornesc toate cu degetele încovoiate către pungociul mitocanului; dar mitocanul, în același timp, ridică pungociul de pe masă și-l vâără în buzunar, zicând:

– Bine, eu dau partea mea... Care, ce dă?

Prezidentul, care se înțelese din ochi cu tinerii, zice:

– Neică Niță, aici e pe frăție, dă fiecare ce poate și cum poate. Dumnealor, că sunt mai tineri și, vorba aia, ce-am avut și ce-am pierdut! dumnealor o să-și puie, Doamne ferește! viața în primejdie; că asta nu-i glumă ce facem noi! ia gândește-te dumneata; șapte puteri garante! nene Niță, și Convenția de la Paris! Care va să zică, noi ne punem contra lui Napoleon III, neică Niță... te joci! D-aia spui că dumnealor, ca tineri, pot să meargă chiar până la moarte...

– Să ferească Dumnezeu! zice nenea Niță; ar fi păcat...

– Da, dar vorba e: să poate? Însă dumneata, care ești altfel de om, om cu dare de mână, negustor, de, dumneata nu face pentru ca să te bagi unde se bagă dumnealor. D-aia a și împărțit Dumnezeu trebile pe pământ: unul, adică cu alergătură, și altul, vine vorba, cu capitalul; și pe urmă, toți la câștig, fiecare pe cât a pus, împart drept pentru interesurile patriei, fiindcă toți sunt patrioți!... nu-i așa?

– Așa da – zice nenea Niță – acuma te pricep.

– Ei vezi?... dă-ți partea.

Nenea Niță a scos iar pungociul, i-a deschis baierile și a vărsat pe masă un pumn de mărunțiș: icusari, nisifiele, sfanți, sfânțoaice, firfirici și gologani; le-a socotit până la suma de cincă galbeni; apoi a legat iar pungociul la gură, zicând:

– Ei! acu, cine-mi iscălește fitanția?

– Care fitanție?

– Pentru sumă.

– Cum, nene Niță? strigă prezidentul, Cum să poate să spui dumneata așa vorbă? să cer hârtie la vreme de revoluție?

Dar nenea Niță acopere cu laba mărunțișul și dă să-l tragă la margine, ca să-l puie la loc.

— Fără fitanție, nu pot să dau, fiindcă n-am temei la catastif. Atunci, cel mai tinichea dintre carbonari, văzând primejdia, se repede la mâna isnafului, pe care o apucă strâns, și zice:

— Stai, nene Niță!... Fraților, are dreptate nenea Niță: dacă varsă negustorul parale, trebuie să aibă adevărită la mână. Uite ce m-am gândit eu: să dăm toți iscălitura noastră cu girul prezidentului.

Toată asistența, cu ochii sclipitori, aprobă unanim propunerea, iar tânărul ia un condei și hârtie și scrie, citind în gura mare:

„Subtiscăliții patrioți, la un moment greu al nostru, pentru interesele patriei, am luat de la nenea Niță suma de 70 sfaști pe care i-o vom înapoia îndată ce vom izbuti să facem toate bune, ca să nu mai fie tiranie...”

Și iscălesc toți... Ședința se ridică; isnaful mai numără o dată paralele; ia țidula, o îndoiaie și vrea să plece. Atunci, prezidentul îl cheamă de la ușă, îl trage la o parte și, pe când ceilalți ies binișor unul câte unul, îi spune la ureche:

— Nene Niță, eu zic că nu e bine să porți țidula asta în buzunar. Dacă, Doamne ferește! nu izbutim să dăm pe Cuza jos, și te calcă poliția, și găsește chitanța la dumneata?... ce te faci?

Nenea Niță stă un minut pe gânduri și răspunde, făcând cu ochiul:

— Las' că o pui eu bine; n-ai dumneata grije!

Prezidentul stânge lumânările, îl conduce pe nenea Niță până la poartă și, după ce-l vede depărtându-se, se întoarce în curte, o curte paragină de mahala, și aprinde un chibrit. Într-o clipă, de pe lângă uluci, din fundul curții, răspund alte chibrituri, aprinzându-se ca niște ecouri luminoase: era

semnalul de raliare al conspiratorilor. Toți își dau întâlnire, peste o jumătate de ceas, la Rașca, unde trebuiau să bea banii isnafului, așteptând ceasul abdicării lui Cuza. La Rașca, intră unul câte unul foarte veseli și încep să comande mâncare și băutură. Când sfaștii isnafului erau pe sfârșite, tunurile, cu roatele îmbrăcate în paic, ajungeau în dosul palatului, în vreme ce, prin față, intrau conspiratorii sus, salutați de garda vânătorilor...

A fost cuminte nenea Niță când a luat țidula la mână... Pe când, mult mai târziu, în fața Griviței, batalionul de vânători spăla în sânge steagul mânjit în noaptea de 11 februarie, nenea Niță, fruntaș al comerțului român, ca întreprinzător de furajuri și altele, încasa, în virtutea chitanței cu data de 10 februarie 66, partea-i cuvenită după luptele sale pentru răsturnarea tiraniei; în virtutea aceleiași chitanțe, nenea Niță lua apoi parte printre fericiții subscriitori ai conversiei drumurilor de fier și ai Băncei Naționale.

Astăzi vechiul patriot are un otel nobiliar în București, un echipaj blazonat și câteva milioane; dânsul păstrează încă cu scumpătate bătrâna chitanță, pe care o arată la toată lumea ca un pergament de nobleță, pentru a proba câte sacrificii a știut el să facă odinioară, în vremuri grele, pentru patrie... Și încă tot mai face: de exemplu, a scris pentru monumentul lui Brătianu douăzeci de lei și pentru al vânătorilor cincispece. Totdeauna entuziast și generos ca și în ajunul lui 11 februarie, nenea Niță, cu calitățile lui de inimă, trebuia să prospereze și merită să fie stimat.

Moftangii Rromânul

Moftangiul este eminentemente român; cu toate acestea, înainte de a fi român, el este moftangiu.

Născut dintr-o familie săracă dar onestă, el este fiul operelor sale, și, deși democrat prin naștere, el face parte din aristocrația inteligenței, a meritului, științei, artei, culturii ș.c.l.

Dar... născut dintr-o veche familie de adevărați boieri, cari au știut totdeauna să pună interesul patriei mai presus de interesele de clasă renunțând la privilegiu, el, aristocratul get-beget, este adevăratul democrat...

Moftangiul este patriot hotărât, naționalist exclusiv, român până în măduva oaselor! toată lumea trebuie s-o știe!

Guvernamental, sau, când din nenorocire nu se poate asta, opozant, moftangiul felicită Rromânia în cazul întâi, o deplânge în cazul al doilea, în ambele cazuri o iubește până la nebunie. De aceea, el urăște cu furie tot ce nu e român, tot ce nu e național.

El stimează agricultura, dar visează o industrie mare națională, care să ne scape de tributul ce-l dăm străinilor: ceea ce-1 înspăimântă este o cucerire a Rromâniei pe terenul economic de către infamii de străini, ajutați de copiii vitregi ai țărișoarei lui!

E om de partid, câtă vreme nu-i vorba decât de vederi asupra politicii interioare. Îndată însă ce e vorba de a ne prezenta față cu străinii, el crede că toți românii trebuie să uite de micile pasiuni și, dându-și mâna frățeste, să pășească strâns uniți față cu primejdia economică, politică, socială și culturală a Națiunii! Inamicul comun este străinul! jos Străinismul!! sus Rromânismul!!!

Oricine gândește altfel... e un trădător!

Moftangiul se găsește în toate clasele sociale; speța lui furnică pe toate căile de comunicație (afară de rare excepții, cu bilet gratuit) și e încuibată din cele mai mândre palaturi până în cea mai modestă odaie de hotel garni.

Moftangiul poate avea sau nu profesiune, poate fi sărac sau bogat, prost ori deștept, nerod ori de spirit, tânăr, bătrân, de un sex sau de altul sau de amândouă, el a fost, este și va fi rromân adevărat... Să te păzească Dumnezeu să ataci Rromânia lui oricât de pe departe, căci moftangiul român e aci gata să te zdrobească.

Moftangiul român este:

Din clasele primare până la bacalaureat – anarhist;

De la bacalaureat până la primul examen de universitate – socialist;

De la primul examen până la licență – progresist;

De la licență până la slujbă – liberal;

De la slujbă până la pensie – conservator.

De la pensie încolo, împărtășește principiile tinerimii universitare... Fii sigur că ai să-1 găsești oriunde e vreo manifestație mai mult sau mai puțin politică ori nepolitică a studenților mai mult sau mai puțin rromâni!

Fiică de arendaș, de negustoraș, de funcționăraș, de avocat, de ofițeraș, de popă – să fi fost papă bulgăroi, sărbotei sau grecotei – moftangioaica este română și prin urmare nobilă, *et par conséquent* nu poate suferi moșicimea.

Ea este patronesă în comitetul unei sau mai multor societăți române de binefacere sau de cultură națională.

Moftangioaica română vorbește românește numai *avec les domestiques*¹, încolo franțuzește – acu ia lecții de limba engleză.

În fiecare zi, moftangioaica răstoarnă prăvălii întregi, de la raftul de sus până la cel de jos, căutând *eșantioane* și negăsind, *malheureusement*, niciodată ce-i trebuie. Bogată și săracă, adeseori i se ntâmplă din distracție, când se uită negustorul în altă parte, să-i scape ceva în manșon sau sub rotundă.

Moftangioaica își oprește totdeauna cupeul d-a curmezișul stradei.

Pentru dânsa sunt numai două orașe în care se poate trăi cineva: *Paris et Bukarest!*

Dânsa are unul sau mai mulți adoratori, nu de plăcere sau de pasiune, ci de datorie: o femeie de așa înaltă extracțiune trebuie să aibă un *suivez-moi*.

Bogată, n-are plăcere mai mare pe lume decât să-și arate unei amice sărace toaletele și să-i spuie prețul lor fabulos și apoi proiectele, planul și devizul toaletelor viitoare.

Moftangioaica săracă este foarte discretă; de aceea, nu desprețuiește fondurile secrete, ba chiar din contră. Pentru cine conspiră, e prudent să evite pe moftangioaica română.

¹ Cu slugile (fr.).

Crudă, adică necoaptă, primește cadouri de la răscopți bogăți; răscopțită, face cadouri la săraci necopti, adică la cruzi:

– Ah! crudule!

Când e vorba de lista „victimelor” ei, moftangioaica română uită șirul, numele și datele; are însă în privința aceasta despre amicele ei o memorie prodigioasă.

Când vrei să flirtezi cu moftangioaica, se rățoiește și fleorțăiește. Îi vorbești serios, râde; glumești, e foarte serioasă; o saluți, d-abia moțâie; o iubești, te spune târgului.

Moftangioaica e amatoare de înmormântări de lux. Trecând prin fața cluburilor, jalnica scoate capul afară din cupeu. După cimitir, *un tour au bois*², cu ochii plânși și cu chipul încadrat în dantelă neagră, este obligatoriu.

Moftangioaica e o româncă bravă: ea știe suferi, cu hotărârea și eroismul caracteristic românului, tortura concertelor clasice, *fort en vogue*³ astăzi... Altfel, dacă-ți place muzica, ferește-te să mergi la acele concerte: de câte ori orchestra o avea un pianissimo, moftangioaica *commencera à causer fortissimo*...

Moftangioaica suferă în genere de stomac; oricând are să iasă în lume seara, nu mănâncă toată ziua în vederea corsetului. Astfel, e prudent să nu o prea ieie la vals: suflarea ei te face să-ți aduci aminte cu mult regret de mirosul violetelor de Parma.

Poftită ori nepoftită, ea trebuie să se afle la toate balurile de rigoare ale curții, ale societăților, ale lumii mari, la reprezentațiile prime, extraordinare sau de gală.

Ea e abonată la *L'Indépendance roumaine* și trebuie să figureze neapărat în *Carnetul lui Claymoor*.

² O plimbare la șosea (fr.).

³ Foarte la modă (fr.).

Fiecare moftangioaică spune bucuros din fir în păr toată conversația care a avut-o cu prințesa moștenitoare „aproape o jumătate de ceas” la balul din urmă de la Cotroceni. Câte moftangioaice au fost la bal – că nu lipsește una! – vezi dumneata câte jumătăți de ceasuri a ținut acel bal minunat.

O moftangioaica gătită și împopoțonată de șapte ori mai scump decât s-ar putea explica prin mijloacele consoartelor d-sale, dacă o întrebi ce părere are despre prințesa:

– Fie, *mon cher*, nu zic! e tânără; frumușică, *si vous voulez*; da... prea e luxoasă!

Când vorbește de regina, zice: *la pauvre!*

La balul curții mai ales, cum s-a abținut toată ziua de mâncare, abuzează de șampanie, de icre, de înghețată, de bomboane – nu de plăcere ori de lăcomie, nu!... de datorie... O dată supează cu un „amic”, pe urmă cu un curtezan, mai despre ziuă, se-nțelege, vine și rândul lui dumnealui: „Aide, cocoșelule, la bufet!” Așa, după înghețată, mănâncă iar icre moi, și după Pommery *extra-sec frappé*, iar ciucalată fierbinte... A doua zi, doctorul *highlife* se vede silit a-i prescrie o cutie și jumătate de capsule de ricin.

După fiecare *bal du monde*, a doua zi, caii doftorilor *mondains* aleargă până le iese limba de un cot.

Culmea supărării – să o scape din vedere Claymoor.

Culmea ambiției – un minister pentru bărbat și un secretariat pentru amic.

A! să nu uit...

Când vezi două moftangioaice amestecându-și alifia de pe buze și țocăindu-se cu multă căldură, să știi că nu se pot suferi.

– *Ah! ma chère, je ne puis la sentir!*⁴

⁴ Ah! draga mea, n-o pot suferi! (fr.).

Un pedagog de școală nouă

D. Mariu Chicoș Rostogan, distinsul nostru pedagog absolut, și-a început cariera printr-o memorabilă conferință didactică.

Vom da aci mai la vale conferența în rezumat, apoi câteva note, luate după natură, despre activitatea sa în *praxă* a eminentului pedagog.

Trebuie prealabil să spunem că d-sa, totdeauna înainte de *e* și *i*, pronunță pe:

n ca *gn* franțuzesc,

t ca *k*,

d ca *gh*,

g ca *j*,

c ca *ș*.

Aceasta pentru ușurarea citirii citatelor din vorbirea d-sale, pe cari voim să le transcriem pe cât se poate cu pronunțarea lor originală. Cititorul va suplini părțile din cale afară original, pe cari ne-a fost prea greu să le transcriem exact, ca de ex. *gn* și *g*.

1. Conferință

„Onorat aughitoriu,

Vom căuta să ne roskim astăzi ghespre metoda ghe a prăda grămatika în jenăre și apoi numai doară ghespre metoda intuikivă și ghespre răspunsurile neapărake,